ANTANAS RIMYDIS (1905–1994) – poetas ir žurnalistas, išieškoto sakinio, vaizdo meistras, drąsių minčių ir idėjų autorius

Parengė Danutė Mukienė

Antanas Rimydis (1905–1994) – poetas ir žurnalistas, išieškoto sakinio, vaizdo meistras, drąsių minčių ir idėjų autorius. 2025-aisiais minime jo 120-ąsias gimimo metines. Kelmės rajono savivaldybės Žemaitės viešoji biblioteka ir VšĮ Kelmės PRC kūrėjų klubas „Be rėmų“ ta proga pakvietė į A. Rimydžio 120-osioms metinėms skirtą vakarą, kuris gegužės 28 d. vyko Kelmės rajono Tytuvėnų piligrimų centre. Tuo pat metu Kelmės rajono savivaldybės Žemaitės viešojoje bibliotekoje veikė Antano Rimydžio fotografijų ir dokumentų paroda, kurioje eksponuotos fotografijos iš Kaune veikiančio Maironio lietuvių literatūros muziejaus, Žemaičių muziejaus „Alka“ (Telšiai) rinkinių.

Antanas Rimydis apie 1936 m. Fotoateljė „Zinaida“. Nuotrauka iš Maironio lietuvių literatūros muziejaus rinkinių

ANTANAS RIMYDIS gimė 1905 m. kovo 15 dieną Tytuvėnuose (Kelmės r.). 1923–1925 m. mokėsi Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje. 1921–1929 m. dirbo Susisiekimo ministerijoje, 1930–1944 m. – Žemės ūkio rūmuose Kaune. Buvo „Keturių vėjų“ sąjūdžio narys, 1924–1928 m. ėjo žurnalo „Keturi vėjai“ atsakingojo redaktoriaus pareigas, 1927–1928 m. dirbo leidinyje „Mūsų dienos“, 1930–1944 m. – laikraščio „Ūkininko patarėjas“ redakcijoje, 1941–1944 m. buvo „Ūkininko patarėjo“ vyriausiasis redaktorius, 1934 m. įsteigė laikraštį „Literatūros naujienos“, 1934–1936 m. buvo jo leidėjas ir redaktorius.

Eilėraščius pradėjo publikuoti 1922 metais. Jo kūryba avargardistinė, eiliuojama laisvai, dažnai naudoja buitinę kalbą, netikėtas metaforas. Gyvendamas Lietuvoje išleido poezijos rinkinius „Mano Vedos“ (1924 m.) ir „Knyga be vardo“ (1926 m.). Savo poeziją skelbė Lietuvos ir užsienio šalių lietuviškoje periodinėje spaudoje ir kituose leidiniuose.

1944-aisiais, baigiantis Antrajam pasauliniam karui, pasitraukė į Vakarus. 1948–1949 m. Augsburge (Vokietija) dirbo savaitraščio „Žiburiai“ redakcijoje. 1950 m. išvyko į Jungtines Amerikos Valstijas. Ten įsikūręs dirbo įvairiose Niujorko įmonėse, vėliau – Laisvosios Europos radijuje. Rašė ir skelbė literatūrinio gyvenimo apžvalgas, kultūros renginių, naujų knygų recenzijas, reportažus.

Mirė 1994 m. lapkričio7 d. Niujorke (JAV).

Tokius A. Rimydžio biografijos duomenis pateikia „Visuotinė lietuvių enciklopedija“ (https://www.vle.lt/straipsnis/antanas-rimydis/).

Šiandien Lietuvoje apie A. Rimydį jau mažai kas žino, nepaisant to, kad jis Lietuvos žurnalistikos istorijoje ir grožinėje literatūroje paliko reikšmingą brydę. Laikas daro savo, juo labiau, kad didžiąją

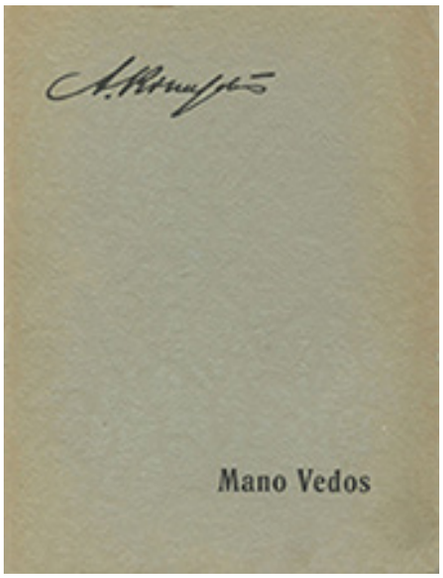

Antano Rimydžio knygų „Mano vedos“ (1924) „Knyga be vardo“ (1926) ir keturvėjininkų knygos „Antrieji vainikai“ (1936) viršeliai

savo gyvenimo dalį poetas praleido ne Lietuvoje.

Na o pats A. Rimydis knygoje „Antrieji vainikai“ (1936) apie save rašo taip: *„Gimiau 1905 metais ir iki šiol nėra biografijos. Gaila, bet nėra.*

Paprastai jeigu esi rašytojas, ypač poetas, tai publika, primerkusi akutę, jau spėlioja: turbūt gyvenimėlis? Juk ir knygose parašyta, kad tos kategorijos žmonės negali apsieiti be kokios nors išimtinos avantiūros, be romantiškų epopėjų, kalėjimo, pistolietų. Turiu prisipažinti, nieko panašaus iki šiol dar nebuvo.

Eilėraščius pradėjau rašyti bene 1920 metais Palangoje, užsikrėtęs nuo vargonininko Liudo Bubelio, kuris tada turėjo daug knygų ir stebėtinai greit rašė. Kasdien po eilėraštį, kartais ir po du. Aš ir dabar su pavydu pagalvoju, kad niekados taip greitai negalėsiu rašyti, kaip jis. Tais laikais iš lietuvių autorių labiausiai mano buvo mėgiami Maironis, Margalis ir Mikuckis. Pirmieji du už jausmingumą, tretysis– už temperamentą.

Daug davė „Keturi Vėjai“. Kai kas tolimas dar ir dabar apie juos nei šį, nei tą pašneka. Tačiau tai buvo universali literatūros mokykla. Buvo išgvildentos beveik visos literatūrinės kryptys, laboratoriškai, per aštraus kriterijaus mikroskopą išstudijuotos formos ir stiliai; drąsiai buvo daromi eksperimentai. Buvo daug skaitoma ir atkastus radinius kiekvienas suneš-davom į bendrą kasą – pas maestro Binkį, Maironio gatvėj 19. Aš buvau jauniausias „Keturių Vėjų“ narys ir kalbėti gaudavau paskutinis. Kai aš atsiradau, labai nudžiugo Tysliava, nes iki tol jis buvo jauniausias ir laikė tai neunoru. Nežiūrint viso to, mūsų brolijoj buvo didelis solidarumas, entuziazmas ir puikus sugyvenimas. Prie kiekvieno ir dabar aš tebejaučiu pagarbą ir šilumą. Gimė daug gerų tradicijų, kurios ligi šiol painiuose literatūros klausimuose gerai pagelbsti.

Kas bus su manim toliau, sunku pasakyti. Juozapas Albinas Herbačiauskis jau prieš keletą metų buvo apibrėžęs mano ateitį tokiais kontūrais. 1 – esu gimęs Vandens ženkle; 2 – 1933 metais pagarsėsiu; 3– reikia būti atsargiam su mašinomis ir mechaniškais daiktais, jie, esą, ne man; 4 – turiu saugotis vienos moters, nes ji gali pražudyti ir 5 – būtinas reikalas įsigyti ametistą, kad saugotų nuo alkoholio.

Išeina pagal jos šviesybę astrologiją mano horoskopas gana tamsus, nes daug ko reikia saugotis. O, kaip žinoma, žmogus saugais saugais ir pradedi nebesisaugoti.

Dėl pirmojo punkto turiu pasakyti – jame daug tiesos. Tarp Tytavėnų ežero Bridvaišio ir Tytaukos upelio stovėjo toks sau namelis, nei labai prastas, nei labai geras. Čia pat ajerų prižėlusi pieva ir vaikštinėjančių gandrų eibės. Vienas toks ilgasnapis nužiūrėjo pro langą, kad tėvas su a. a. motina santaikoj ir meilėj gyvena ir, atsistojęs ant vienos kojos, susimąstė: „O kodėl vargamistrai vieną nenunešti!?– Pasakyta padaryta“. Tokios mintys gandrams paprastai ateina lietui krapnojant, paskui dar katalikų kunigas vandeniu apkrapijo Antano vardu. Štai ir aiškūs Vandens ženklai.

Pagarsėti 1933 metais nepavyko. Nevyksta ir iki šiol. Kritikai mane labai myli. Jei ką padarau sveti-

(Nukelta į 24 p.)

ma pavarde – gerai, jei pasirašau Rimydžiu – prasideda vaipymasis. Turbūt taip reikia...

Galimas daiktas, kad mašinos ir mechaniški daiktai ne man. Savo laiku vienoj mokykloj vos nebaigiau mechanikos skyrių. Bet sinusai ir kosinusai pradėjo nuteikti vėl literatūriškai ir ėmiau leisti multiplikuotą laikraštį, patraukdamas ir pagadindamas žymią dalį studiozų mechanikų. Motociklizmą mečiau; visgi didelis brudas. Automobilizmu nesusižavėjau – perdaug patogu. Suprantu aviacija! Ir tempas, ir erdvė ir dvasia. Aš palydžiu draugišku žvilgsniu kiekvieną metalinį paukštį, skrendantį virš galvos, o sėdėdamas jame žiūriu žemyn į šią ašarų pakalnę ir atvirai sakau: gaila man tamstos, mizerija.

Kas toji moteris, kuri galėtų mane pražudyti? Nenoriu tikėti, kad tokia atsirastų. Jos visos geros, švelnios ir labai dažnai žavingos. Aš visados jas pasiruošęs dėkingai minėti.

O dėl ametisto argi galėtų kas ginčytis. Dargi pats blaivybės draugijos pirmininkas. Kai tik turėsiu atliekamų išteklių, būtinai įsigysiu.

Taurus akmuo ametistas.

1936. VIII. 26.“

***

1995 m. antrajame žurnalo „Žemaičių žemė“ numeryje išspausdintas kraštotyrininko, muziejininko, pedagogo Vaclovo Rimkaus (1929–2013) straipsnis „...Esu gimęs vandenio ženkle“. Jame pateikta glausta A. Rimydžio biografija ir keletas jo kūrybos štrichų. V. Rimkus rašo (cituojame šio straipsnio fragmentus, kurie papildo šioje publikacijoje jau pateiktus duomenis apie A. Rimydį):

„Tėvai, kurs Tytuvėnuos
Turi vos pusę ha – uha!
Svajoji naują lūšną pastatyt –
Nestatyk!
Žinai, aš manau saulę
Ant baslio smaigalio užstatyt!“

Šitaip poetas Teofilis Tilvytis parodizuoja žemaičių poeto Antano Rimydžio futuristinę „Ūkišką poemą“ savo eilėraštyje „Ala Antanas Rimydis“. Iš tikrųjų T. Tilvytis meistriškai pavaizdavo poeto naujas, drąsias ir netikėtas

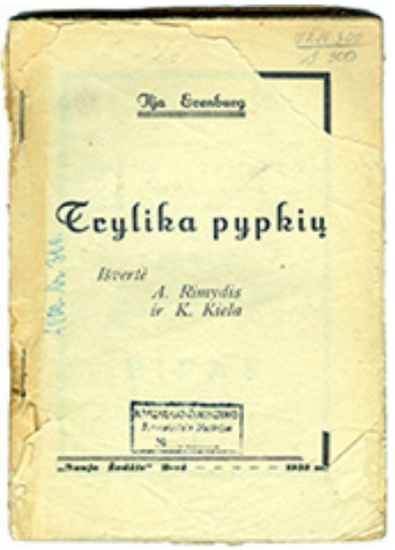

1932 m. bendrovės „Naujas žodis“ išleistos Iljos Erenburgo knygos „Trylika pypkių“ vertė K. Kiela ir A. Rimydis) titulinis puslapis. Knygos originalas saugomas A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko muziejuje Anykščiuose

poezijos išraiškos formas, minčių polėkį.

„ Jo (A. Rimydžio – D. M. past.) tėvas Juozas Rimydis buvo muzikantas, dirbo vargonininku įvairiuose Žemaitijos bažnytkaimiuose. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą jis kartu su Tytuvėnuose atostogaujančiu kompozitoriumi Stasiu Šimkumi Gražutiškio pievose rengdavo dainų šventes, kurios sukeldavo daug nemalonumų caro žandarmerijai. Su Tytuvėnų bažnyčios choru tėvas 1928 m. dalyvavo antrojoje Lietuvių dainų šventėje Kaune, harmonizavo liaudies dainas, rengė koncertus, dalyvavo visuomeninėje, kooperatyvų veikloje.

Mokėsi Antanas Rimydis Tytuvėnų rusiškoje mokykloje, o, Pirmojo pasaulinio karo metais pasitraukęs į Rusiją, ten baigė pirmąsias gimnazijos klasės. 1918m. grįžęs į Lietuvą, toliau mokėsi Raseinių gimnazijoje, o nuo 1921 m. – Kauno mokytojų profesinės sąjungos gimnazijoje. Baigęs ją, 1923 m. savanoriu dalyvavo Klaipėdos sukilime ir krašto išvadavime. Paskui dar porą metų mokėsi Aukštesniojoje technikos mokykloje Kaune. Jos nebaigė, nes, kaip rašė pats Antanas Rimydis, „galimas daiktas, kad mašinos ir mechaniški daiktai ne man. [...]. Anksti pradėjo savarankiškai gyventi ir dirbti. [...]

1944 m. vasarą pasitraukė į Vokietiją, ten įsijungė į lietuvių tremtinių kultūrinę veiklą. Buvo Lietuvos rašytojų tremtinių draugijos ir Lietuvių žurnalistų sąjungos narys, 1948–1949 metais dirbo „Žiburių“ laikraščio redakcijoje Augsburge. 1950 m. apsigyveno Brukline (JAV). Ten keletą metų dirbo įvairiose įmonėse, vėliau – Laisvosios Europos komitete Niujorke.

Į literatūrinį kūrybinį kelią Antanas Rimydis įsijungė ankstyvoje jaunystėje. [...]

1924–1928 metais dalyvavo garsiajame „Keturių vėjų“ literatūriniame sąjūdyje ir buvo to sąjūdžio Paldieninkų narys. Apie to sąjūdžio poveikį Rimydas atsiliepė teigimai [...].

A. Rimydis bendradarbiavo ir avangardiniame literatūros žurnale „Keturi vėjai“. Šio žurnalo pirmajame numeryje buvo išspausdintas reikšmingas jo poezijos kūrinus „Piliečio gyvenimo protokolas“.

1934–1936 m. A. Rimydis dirbo literatūros ir meno laikraščio „Literatūros naujienos“ redaktoriumi ir leidėju. Šiame jo įsteigtame leidinyje bendradarbiavo tokie žymūs rašytojai kaip Vincas Mykolaitis-Putinas, Kazys Binkis, Liudas Gira, Vytautas Miškinis ir kiti. Savo darbus čia publikuodavo ir žymūs to meto dailininkais, teatralai, fotoreporteriai. Su laikraščio redagavimu glaudžiai siejosi ir A. Rimydžio kūryba, svarbiausias tos kūrybos etapas.

A. Rimydis daug nuveikė, kad Lietuva turėtų tokį turtingą, įdomų, gyvą, puikiai techniškai apipavidalintą laikraštį kaip „Literatūros naujienos“. A. Rimydis taip pat buvo daugelio Žemės ūkio rūmų tuo metu leistų knygų, brošiūrų, kalendorių ir kitų leidinių redaktorius. Įvairiuose spaudos leidiniuose poetas paskelbė kelis šimtus savo straipsnių, literatūrinio gyvenimo apžvalgų, politinių vedamųjų, teatro pastatymų aptarimų, knygų recenzijų. Savo tekstus jis dažniausiai skelbdavo po jais nepasirašydamas arba pasirašydamas tik pirmosiomis vardo ir pavardės raidėmis – A. R.

Lietuvių rašytojų draugijos valdybos susitikimo, vykusio Kaune apie 1936 m., dalyviai. Pirmoje eilėje sėdi (iš kairės): prozininkas Antanas Vienuolis-Žukauskas, rašytojas, akademikas Vincas Mykolaitis-Putinas, poetas Adomas Lastas, poetas Antanas Rimydis. Antroje eilėje stovi (iš kairės): prozininkas Vytautas Alantas, publicistas Petras Babickas, dramaturgas, poetas Kazys Binkis, poetas Antanas Miškinis, dramaturgas Juozas Grušas. Fotografas Mejeris Smečechauskas. Nuotrauka saugoma Maironio lietuvių literatūros muziejuje Kaune

Stasio Santvaro 60-mečio minėjimo, vykusio Bostone (JAV), svečiai. Pirmoje eilėje iš kairės (sėdi): Antanas Rimydis, Faustas Kirša, kun. Mykolas Vaitkus, Stasys Santvaras, Pranas Lembertas. Antroje eilėje (stovi iš kairės): Pranas Naujokaitis, Petras Pilka, Juozas Girnius, Zigmas Gavelis, Antanas Gustaitis. 1962 m. Fotografė Beatričė Kerbelienė. Nuotrauka saugoma Maironio lietuvių literatūros muziejuje Kaune

1924 m. A. Rimydis išleido pirmąją savo poezijos knygą „Mano vedos“. Šiuose eilėraščiuose – neosimbolistiniai motyvai. 1926 m. išleistas jo futuristinių eilėraščių rinkinys „Knygos be vardo“. Čia poetas pastebimai ieškojo naują išraiškos formų, taupė žodžius.

A. Rimydžio futuristnių eilėraščių to meto visuomenė nesuprato. Kritika

(Nukelta į 26 p.)

teigė, kad jo „Knygoje be vardo“ yra... „maištavimo nuotaikų ir netgi socialinių motyvų“. O rašytojas Juozas Tumas-Vaižgantas sakė, kad tai „tiesiog... vieni kliedėjimai galutinai iširusio proto“. Pats autorius taip pat pripažino, kad „kritika mane labai myli. Jei ką padarau svetima pavarde, – gerai, jei pasirašau Rimydžiu – prasideda vaipymasis. Turbūt taip reikia“.

Net šeši Antano Rimydžio kūriniai išspausdinti 1936 metais išleistoje poezijos antologijoje „Antrieji vainikai“. Čia irgi futuristinio pobūdžio eilėraščiai: „Nežudykite miško jaunimo“, „Badas“, „Naktyganė“, „Tretieji gaidžiai“, „Misis Rotadnė“ ir „Ūkiška poema“.

Žurnale „Moksleivių varpai“ buvo paskelbti jo poezijos kūriniai „Metų balansas“, „Geležinkelio stotis“ ir kiti. Jo eilėraščius tuo laiku spausdino ir užsienyje ėję leidiniai.

Naujieji poezijos kūriniai („Karo ciklas“ ir kiti) jau yra daugiau individualistinio ir su jokia literatūrine srove nesiejami.

Pažymėtina, kad A. Rimydis žinomas dar ir kaip vertėjas. Jis 1923 metais kartu su K. Kiela išvertė rusų rašytojo Iljos Erenburgo apsakymų ciklą „Trylika pypkių“.

A. Rimydis buvo aktyvus Lietuvių rašytojų draugijos narys. Kurį laiką dirbo šios draugijos sekretoriumi, reikalų vedėju, rūpinosi draugijos pirmosios literatūrinės šventės organizavimu, literatūros vakarų rengimu.

Jis buvo išieškoto sakinio, vaizdo meistras, drąsių minčių ir idėjų nerimstantis ieškotojas ir puoselėtojas, rūpinosi, kad lietuvių poezija žmones trauktų naujomis ir originaliomis spalvomis.“

Antanas Rimydis

POEZIJA

Iš Naujosios poezijos antologijos „Antrieji vainikai“ (knygą spaudai parengė Kazys Binkis). 1936 m., Kaunas: Spaudos fondas)

TRETIEJI GAIDŽIAI

Ponas fotografai,
Kaip kokį grafą,
Ar gal kaip kokią špilką,
Nufotografuok mano mintį.
Jau metai kelinti
Ji, lyg vagilka,
Ateina klebentis.
Aš jai sakau,
Jog nėra manęs –
Ji pagalve punta,
Trečiuoju gaidžiu gieda...
Klausiu
– Ką gi tu veikt įsakysi, mano urėde?..
Vėl ji iš naujo gatvėmis dunda.
Ponas fotografai,
Nudabok tą pagundą.

NAKTYGANĖ

Paskutinis vežimas paplente nudardino.
Naktis, kaip karininkas žvaigždėta.
Mėnuo – šašas,
Lyg ordenas ant iškilmingos krūtinės
Dėmesio prašos.

Jūs, mano bėriai, sarčiai,
Jei jūs kalbėti mokėtut,
Į jus aš pratarčia
Apie traktorių,
Apie arimą,
Apie naštą karčią...

Na, eikit, užkąskit
Kas žolę, kas dobilą randa,
O aš, brangieji, paganysiu
Jūsų žvaigždes, mėnesį
Ir visą šią dangišką bandą.

MISS ROTACINE
(Kvietimas šokiui)

Įsimylėjau jus, prisipažinti drįstu,
Maloninga ponia Rotacine,
Ir štai garbės žodis futuristo –
Nelįsiu su jokiom tercinom.

Žinau aš aiškiai; Jūs ne nuo Adomo ir Jievos,
Ponia mašina,
Ir tą nelaimingą tesaugo Dievas,
Kas Jūsų nežino.

Jūs tokia protinga
Ir *gratia plena* –
Visos aistringos mašinkos
Sujungtos į vieną.

Jūs dirbat gerai ir duodat daug –
Kiek jokios kitos negali.
Kas plokščioji mašina?
Plokščioji – palygint – mergelė.

Jūs, ponia, mėgstat tarptautinį mastą,
Reikalaujat masinės rinkos,
O ką jūs mąstot
Apie mūsų nepriklausomybę?
Kaip jum Kaunas patinka?

Nesistebėkit, ponia, kad cenzoriai